

**Prof. dr Braco Kovačević, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog
defendologija centra Banja Luka**

SJEĆANJE NA DIMITRIJA TUCOVIĆA

Na današnji dan, 20. novembra 1914. godine je u tridesettrećoj godini poginuo - Dimitrije Tucović.

Dimitrije Tucović je rođen 13. maja 1881. godine u sveštiničkoj porodici u Gostilju na Zlatiboru kod Užica. U Užičkoj gimnaziji - realci, Tucović se, u poslednjoj deceniji XIX vijeka, upoznaje sa socijalističkim idejama. Godine 1899. iz Užica prelazi u Beograd da završi gimnaziju i nastavi školovanje. U Beogradu je nastavio i sa radom na propagiranju ideje socijalizma i organizovanja radničkog pokreta u *Kraljevini Srbiji*. Već 1901. godine formira socijalističke grupe visokoškolaca, postaje član *Uprave radničkog društva* i počinje raditi na sindikalnom organizovanju radnika. Nakon završene gimnazije 1901. godine, upisuje *Pravni fakultet* u Beogradu. U to vrijeme je *Kraljevinom Srbijom* vladao autokratski režim Aleksandra Obrenovića prema kojem je gajio velike političke antipatije. U periodu 1902-1903. godine Tucović organizuje demonstracije protiv režima kada je održao vatreni govor pred okupljenim studentima i radnicima. Poslije ovog protesta, kada je nekoliko ljudi poginulo, za njim je raspisana potjernica, pa je bio prinuđen emigrirati u inostranstvo. Poslije *Majskog prevrata* - državnog udara koji se dogodio u noći između 10. i 11. juna 1903. godine (po julijanskom kalendaru 28. i 29. maj) je pomilovan. Tada je grupa nezadovoljnih oficira ubila kralja Aleksandra Obrenovića i kraljicu Dragu. Nakon majskog prevrata, u 1903. godini učestvuje u stvaranju *Srpske socijaldemokratske stranke (SSDS)* i postaje urednik stranačkog lista *Radničke novine*. Partija se oštro suprostavljala vanjskoj hegemonijskoj politici Srbije i zalagala se za federaciju balkanskih naroda. Pored *Samostalne radikalne stranke*, *SSDS* je predstavljala opoziciju dominantnoj *Narodnoj radikalnoj stranci* Nikole Pašića. Na Drugom kongresu *Radničkog saveza* 1904. godine Tucović je održao referat pod nazivom *Sindikalne organizacije* govoreći o značaju sindikalnih organizacija. U istoj godini uređuje *Radničke novine* i objavljuje članak pod nazivom *Sindikati i partija*. Dimitrije Tucović je 1906. godine na Beogradskom univerzitetu diplomirao pravo, nakon čega odlazi u Beč na specijalizaciju, ali se 1908. vraća u Srbiju i iste godine bio izabran za sekretara *SSDS*. Svoj rad posvećuje sindikalnoj borbi, a kao narodni poslanik Tucović se protivio ratnim kreditima. U 1907. godini u Njemačkoj proučava literaturu o naciji i anksiji Bosne i Hercegovine. Postao je pokretač osnivanja i član redakcije *Socijalističke biblioteke*.

Tucović će saradivati i objavljivati priloge u *Trgovačkom pomoćniku* (Beograd), *Slobodi* (Zagreb), *Glasi slobode* (Sarajevo), *Die neue Zeit* (Štuttgart),

Vorwärts (Berlin). Piše o položaju radničkog pokreta u Srbiji, socijalnoj politici, porezima, imovinskom cenzusu i izborima u Srbiji, vodi polemike, pisati kritike. U svom kratkom životu Tucović će objaviti nekoliko stotina članaka u domaćim i stranim listovima i časopisima. Napisaće nekoliko brošura i prevoditi djela Karla Marksa, Avgusta Bebela, Karla Kauckog, i drugih. Na V kongresu *Glavnog radničkog saveza* 1909. godine i VII kongresu Partije (1909) podnio je referat pod nazivom *Jedna centralna instanca* za sve opšte klasne akcije pokreta. Početkom 1910. godine je u Beogradu organizovao *Prvu balkansku socijalističku konferenciju*, na kojoj je pokrenuta ideja o stvaranju *Balkanske federacije*. Pokreće časopis *Borba*, čiji je bio glavni urednik. Tucović je kao predstavnik Partije, koja je postala članica *Druge Internacionale*, sudjelovao na mnogim međunarodnim radničkim kongresima i skupovima. Na *Međunarodnom socijalističkom kongresu* u Kopenhagenu, 1910. godine, je održao govor u kome je kritikovao socijaliste zapadnih zemalja zbog njihovog oportunog držanja povodom kolonijalno-porobljivačke austrougarske aneksije Bosne i Hercegovine. Od 7. do 9. januara 1910. je organizator, idejni tvorac i referent *Prve balkanske socijalističke konferencije*, i upravo pod njegovim uticajem je prihvaćena ideja o stvaranju *Balkanske federacije*. Takođe, ove godine je i delegat na VIII kongresu *Druge internacionale*, održanog u Kopenhagenu. U periodu od 1910-1914 pokreće i uređuje *Borbu*, izrađuje i predlaže rezoluciju o centralnoj instanci koja je prihvaćena na VIII partijskom i VI sindikalnom kongresu (1911). Time su partijski i sindikalni pokreti sjedinjeni u jedan socijalistički pokret. U 1912. i 1913. godini učestvuje u *Prvom balkanskom ratu*.

Svoje kritičko mišljenje i neslaganje u vezi vojnog pohoda na Albaniju, objašnjavajući konflikt i interesna područja buržoaskih vlada tadašnjih nacionalnih država, i oštro osuđujući državni imperijalizam buržoaske vlade – Tucović je iznio u knjizi *Srbija i Arbanija*. Pred početak *Prvog svjetskog rata* Tucović je sa Dragišom Lapčevićem pozvao na veliki radnički zbor, u čijem proglasu se kaže: „Radnici, pre nego što smo dobili računa o utrošku ljudskih i materijalnih žrtava krvave 1912. i 1913, od Vas se mogu svakoga časa potražiti nove žrtve. Nova ratna opasnost dovodi u najvećoj meri u pitanje ne samo mir na Balkanu već i mir u Jevropi... Srbiji, Balkanu, svetskoj kulturi i jevropskom proletarijatu potreban je mir, a više nego ikome potreban je radničkoj klasi i narodu Srbije“. Tucović je pred početak *Prvog svjetskog rata* otišao u Berlin na doktorske studije ali, kada je 1914. godine Austrougarska objavila rat Srbiji, on se vraća u Srbiju i stupa u Srpsku vojsku. Učestvuje u početnim pobjedama nad Austrougarskom i, kao antiratni borac i socijaldemokrata, i kao komandir voda u Kolubarskoj bici na Vrapčevom brdu kod Lazarevca, Dimitrije Tucović gine - 20. novembra 1914. godine...

